

המאבק במנדט הבריטי



מאבק התיישבותי

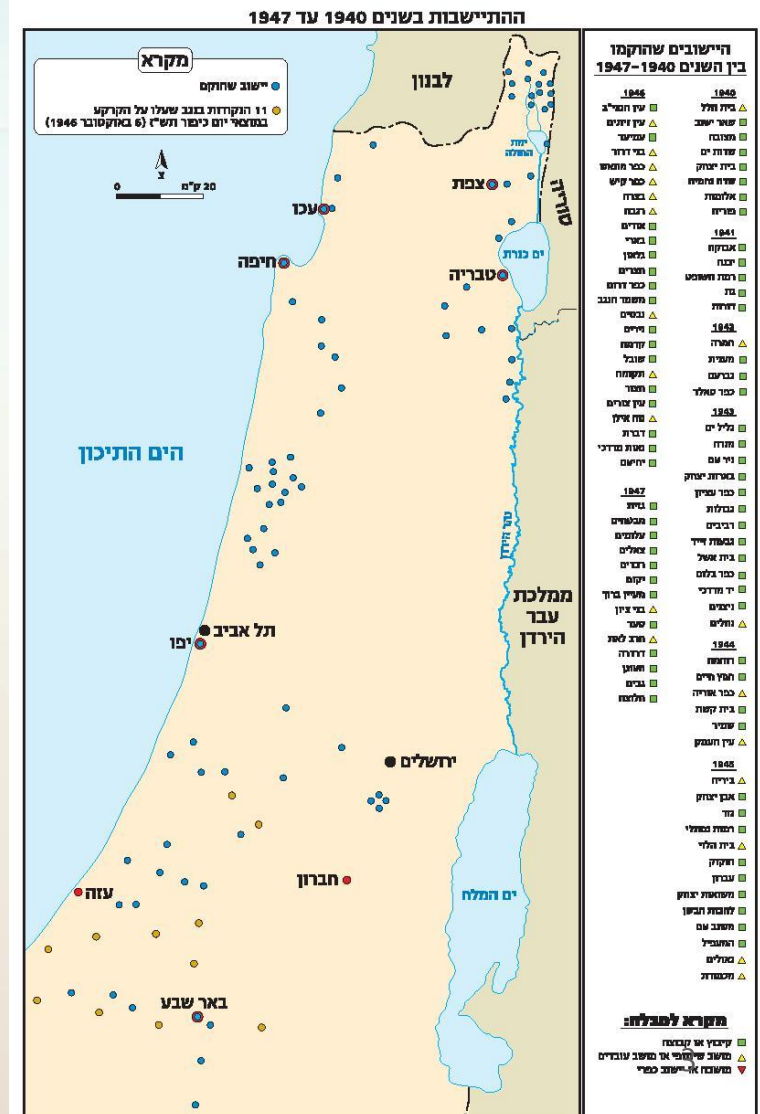
מאבק על ידי התיישבות

גם במהלך המלחמה וגם
לאחריה המשיך היישוב
היהודי לבנות יישובים
חדשים.

היישובים נבנו תוך הרחבת
גושי ההתיישבות הקיימים,
ובאזורים חדשים – לאחר
שנרכשו קרקעות, למרות
האיסור הבריטי.

המטרה: לקבוע עובדות בשטח ולהרחיב את גבול המדינה העתידית.

המאבק בבריטים



התיישבות בגוש עציון

ב-1943 הוקם כפר עציון.

לאחר המלחמה, ב-1945-6 הוקם סביבו גוש התיישבות שכלל את היישובים עין צורים ומשואת יצחק (על ידי הקיבוץ הדתי) ורבדים (של השומר הצעיר).



יום העלייה
לעין צורים

המאבק בבריטים

העלייה לביריה

ב-1945 יושבה ביריה על ידי המחלקה הדתית של הפלמ"ח.

לאחר שהבריטים מצאו נשק מוסלק במקום, המתיישבים נעצרו וביריה פונתה.

אלפי בני נוער עלו לביריה ויישבו אותה מחדש. גם לאחר שפוננו, עלו שנית ולבסוף נכנעו הבריטים, וביריה יושבה מחדש.

ביריה נהייתה לסמל להתעקשות על כל נקודת יישוב בארץ ישראל, ולהצלחתה.



מאבק על ידי עלייה

העפלה

ההעפלה

מסוף מלחמת העולם השנייה, גבר זרם
ההעפלה לארץ – בעיקר ניצולי השואה
ממחנות העקורים.

70,000 מעפילים ב-64 אוניות ניסו
להגיע לארץ, עד קום המדינה.





המאבק בבריטים
שירת התקווה, על ספינת המעפילים דב הוז, שיצאה מאיטליה

קשיי ההעפלה

- ההעפלה הייתה צריכה להיות חשאית.
- בשל קשיי מימון, האוניות שיצאו היו בדרך כלל רעועות, ישנות ולא בטיחותיות. אוניות רבות טבעו.
- האוניות יצאו עמוסות במעפילים שרצו להגיע לארץ, הרבה מעבר למה שיכלו לשאת. למעפילים היה אסור לעלות לסיפון, כדי להסוות את הנסיעה.
- הצפיפות הביאה איתה מחלות ותנאים קשים.
- ובעיקר, הבריטים מנעו את ההעפלה

הבריטים מונעים את ההעפלה



פליטים יהודים. ספינת המעפילים הוחזרה לגרמניה לפני חופי הארץ והם נשלחו ברכבת למחנה מעצר.



גופת מעפיל שנורה, מורדת לחוף.

הבריטים ניסו למנוע את הגעת אוניות המעפילים, עוד מיציאתן מהנמל.

אוניות קרב ומטוסים סיירו קרוב לחוף על מנת למנוע מהאוניות להגיע.

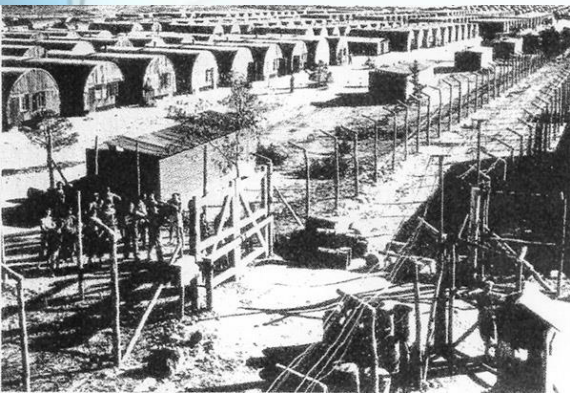
כאשר איתרו הבריטים אוניית מעפילים, היו מנסים למנוע ממנה בכל מחיר להתקרב לחוף – כולל ניגוח האוניות ושימוש בנשק חם. מספר מעפילים נרצחו במאבקים אלה.

גירוש המעפילים

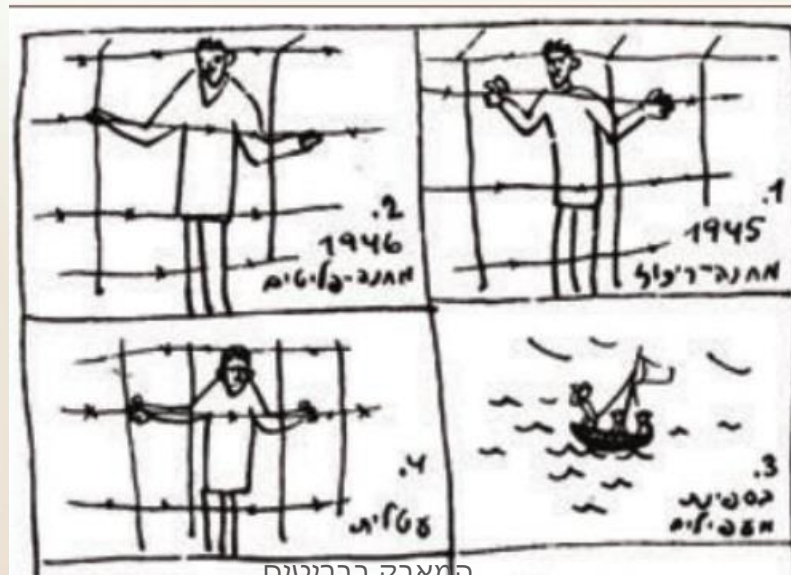
בדרך כלל גורשו המעפילים למחנות מעצר בקפריסין או למחנה בעתלית. בשני המחנות התנאים היו קשים והם שהו שם לזמן ממושך. חלקם נשלחו בחזרה לאירופה.



מעפילים בתוך כלוב, בספינת מעצר בדרך לקפריסין



הפגנה במחנה מעצר בקפריסין



המאבק בבריטים

יומן של מעפיל (אריה נבון)



העפלה יבשתית

במהלך מלחמת העולם ואחריה, הייתה גם העפלה של כמה אלפי יהודים מארצות האיסלאם – בעיקר סוריה, לבנון, עיראק ולוב – דרך היבשה או הים.

בארצות אלה אסרו את יציאת היהודים, ולכן העפלה זו הייתה קשה ביותר – היא התנהלה באופן חשאי לחלוטין ובקבוצות קטנות.



מעפילים מלוב
בתוניסיה, מחופשים
לערבים

השלכות ההעפלה

- למעלה מ-100 אלף יהודים הגיעו לארץ במבצעי ההעפלה בין השנים 1934 – 1948. כמחציתם נתפסו והגיעו לארץ בסופו של דבר על חשבון מכסות העלייה, כך שהתרומה לגידול היישוב היהודי הייתה מוגבלת.
- התרומה העיקרית של ההעפלה היתה תעמולתית. אכזריות הבריטית, שתועדה בתקשורת העולמית בצורה רחבה, קוממה את העולם. שיאה היה בפרשת **אקסודוס**, שהציפה את מצוקתם של ניצולי השואה, ויצרה אהדה בקרב דעת הקהל העולמית לרעיון המדינה היהודית.

מאבק צבאי

המחתרות

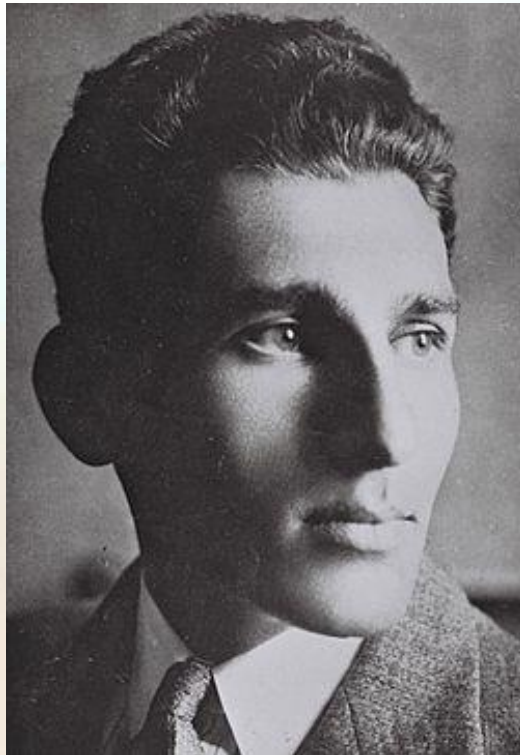
עד מלחמת העולם השנייה פעלו בישוב היהודי שתי מחתרות – ההגנה והאצ"ל – אשר נחלקו ביניהן בשאלת היחס להתקפות מצד ערביי הארץ ("הבלגה או תגובה").

בתקופת מלחמת העולם השנייה, החליטו הן ההגנה והן האצ"ל לסייע לבריטים בזמן המלחמה, על מנת להיאבק באויב המשותף – גרמניה הנאצית.

כמחאה על התמיכה בבריטים, פרשו כמה פעילים מארגון האצ"ל והקימו את מחתרת הלח"י, שדגלה במאבק כנגד הבריטים, על אף מלחמת העולם.



הלח"י



אברהם "יאיר" שטרן, מפקד הלח"י.
הבריטים הבטיחו הון עתק למי
שיסגיר אותו.
ב-1942 נלכד בדירת מסתור בתל
אביב ונורה למוות במקום.

הלח"י דגלו במאבק צבאי חסר
גבולות כנגד הבריטים.

הם פעלו גם כנגד אוכלוסיה
אזרחית ערבית, ומימנו את
פעולותיהם בין השאר על ידי שוד
בנקים.

עקרונות הלח"י: כיבוש ארץ
ישראל בגבולות הארץ המובטחת,
תחיית מלכות ישראל והבאת
הגאולה.

עם סיום מלחמת העולם השנייה, הצטרף גם ארגון
האצ"ל למחתרת הלח"י בביצוע פעולות כנגד
הבריטים.

הנהגת הישוב היהודי וארגון 'ההגנה' (שהיה למעשה
הזרוע המבצעת של הנהגת הישוב היהודי, ומחתרת גדולה
ומיומנת בהרבה משתי המחתרות האחרות) סברו בתחילה
שהדרך להקמת המדינה עוברת בהידברות עם
הבריטים וביצירת משא ומתן איתם.

לדעת הנהגת הישוב היהודי, מאבק חמוש בבריטים
עלול היה רק להזיק, והם התנגדו לו בכל תוקף.

יחסה של 'ההגנה' ל'פורשים'

לאחר שהאצ"ל והלח"י החלו לפעול כנגד הבריטים בצורה תוקפנית יותר, בניגוד לעמדת הנהגת הישוב היהודי ו'ההגנה', החלה הנהגת הישוב לרדוף את האצ"ל והלח"י, אותם כינו - 'הפורשים'.

הנותן להם כסף -
נותן יד לרצח!

נאמני הישוב

כרזות שפורסמו על ידי הנהגת היישוב

כנגד האצ"ל והלח"י - 'הפורשים'

הפורשים ממיינים שואה על הישוב!



הם אינם חסים על הישוב ועל הנכסים שנוצרו בדם התמצית של שלשה דורות בונים ויוצרים.

על מזבח שגעונם הם מזכנים להקריב את הישוב כולו ואת תקות ישראל.

בפעולותיהם הרצחניות הם דוחפים את הישוב היהודי לקראת אסון שאין דוגמא לו. לקראת חורבן בית שלישי. הם מסייעים בידי צרים ועושים את מלאכתם של שונאי-ציון.

שני שותפים למשטר של התמללות, טרור ונגישות.

השותף האחד - מדיניות הספר הלבן.

השותף השני - טרור הפורשים.

אויבנו מעוניינים להציגנו בפני אספת האו"ם והעולם כולו כחבר מרצחים ולא כעם הנאבק לעליה והזכאי לחירות -

הפורשים מסייעים בידם!

נאמני הישוב

הטירור מסלף ומכשיל את מלחמתנו הפוליטית!

הטירור מסייע לאויבים ומרחיק ידידים!

הטירור מסכן את המדינה העברית!

בית הספרים הלאומיים
ספריה כתב יד וארכיונים
V. 1113 III 20

8. 11. 44.

הטירור, פוגע בשוטר, אבל מסייע למשטר!

מלחמה לשוב העברי במשטר "הספר הלבן"
ולא בשוטר הבריטי!

בית הספרים הלאומיים
ספריה כתב יד וארכיונים
V. 1113 III 20

8. 11. 44.

גם הפאשיסטים פתחו במליצות לאומיות

ובסיסמא "רק-כך!"

הם סיימו בהבאת שואה על עמם!

נוער עברי בחוקותיהם לא ילך!

בית הספרים הלאומיים
ספריה כתב יד וארכיונים
V. 1113 III 20

8. 11. 44.

לֹא תִרְצֵחַ !

אל הישוב ! אל הנוער !

חודש וחצי עברו מפרסום "הספר הלבן", הגוזר עלינו החנקת העלייה וההתיישבות בארצנו והכופה עלינו מעמד של פיעוט קבוע במולדתנו. הישוב התעורר לקראת מלחמה קשה ועקשנית בפסק הדין הקמלני של ממשלת אנגליה. אולם רצונו העז להמשיך בבנין הארץ על אף כל הגירות הוכתם ע"י מעשי טרור. מעשי תועבה אלה כבר הפילו קרבנות. רצח ערבים חפים יגביר בקרב העם השכן את האיבה הפרועה ליהודים וילכד אותו מסביב לכת הטרוריסטים.

רצח אנגלי חותר תחת מלחמתנו הפוליטית בקרב העם האנגלי. רצח יהודים ע"י יהודים נותן אות למלחמה מזוינת בין יהודים, העלולה להשמיד את הישוב ע"י מהרסיו מכפנים.

הטרור יסכן את האחדה, שרוחשים חוגים רחבים בעולם הדימוי-קרטיה למפעלנו.

לא תרצח — צו זה משחר ילדותו של עם עתיק יומין כוחו יפה כאז כן היום. את עתידנו הלאומי לא נבנה אגב חיקוי דרכי המלחמה של המקולקלים שבגויים. האמצעים הטמאים לא די שלא יקרבונו למטרתנו אלא גם ירחיקונו ממנה.

אנו תחתומים מטה פונים בקריאת אוהרה לשוב:

יפסיק הישוב את הרע בתחילתו!

יכודד הישוב את המסיתים והמוסיתים!

יתאחד הישוב בהגנה נמרצת על הבית הלאומי מפני הטרור

שבמנים, כמו מפני אויביו שבחוק!

הנריטה סאלד אברהם הלוי פרנקל ברל כצנלסון ש. י. ענגנון

"הסזון"

שיאה של הרדיפה היה בתקופת "הסזון" (עונת הציד בצרפתית). אז החלו אנשי 'ההגנה' לפעול באופן גלוי ושיטתי כנגד 'הפורשים'.

הפעולות כווננו כנגד האצ"ל, שהיווה גם איום פוליטי.

'ההגנה' החרימו כל מי שהיה חשוד בשותפות או בקשר עם 'הפורשים' – קראו לפטר אותם מעבודות, לסלק אותם מבתי הספר ולפגוע בדרכים נוספות.

'ההגנה' חטפו חברים במחתרות וחקרו אותם, חלקם בעינויים, והעבירו רשימות של שמות חברים באצ"ל לידי הבריטים.

תנועת המרי העברי

באוקטובר 1945, לאחר שהבריטים לא הראו שום סימן לשינוי במדיניותם העוינת כלפי היהודים - החליטה הנהגת היישוב היהודי להצטרף ל'פורשים' ולאחד כוחות למאבק מזוין משותף.

הוקמה 'תנועת המרי העברי' – כאשר למעשה 'ההגנה' פיקדה על התנועה ותיאמה את כלל הפעולות בין המחתרות.



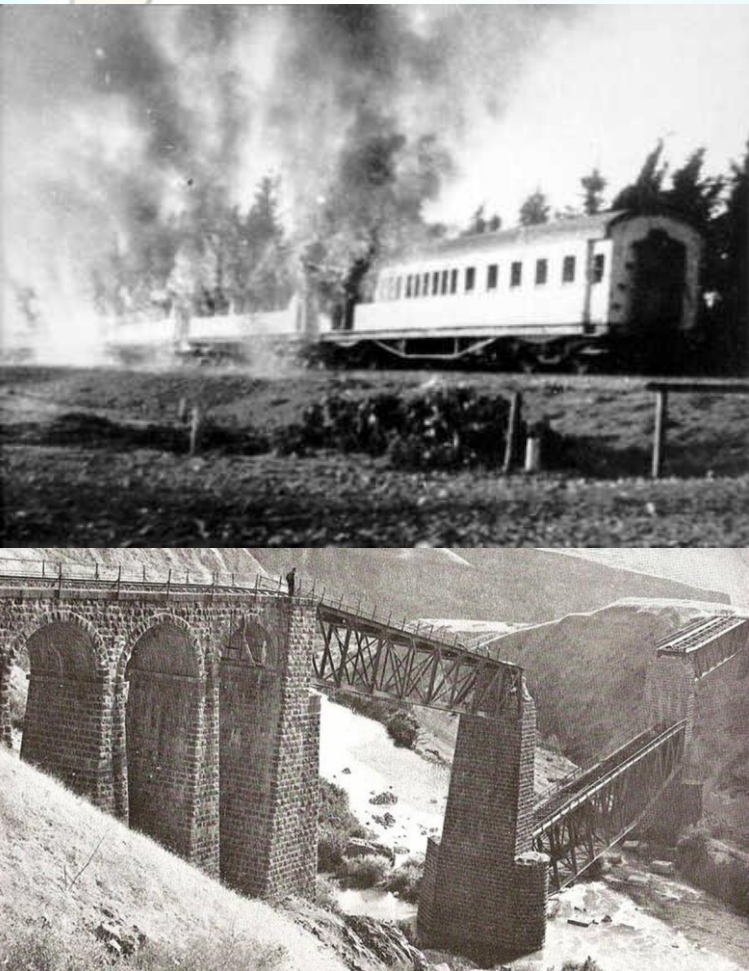
כרזה של תנועת המרי



הגורמים להקמת תנועת המרי

- אכזבה מהמשך המדיניות העוינת מצד הבריטים, למרות הסיוע שקיבלו הבריטים מהישוב היהודי בארץ בזמן מלחמת העולם השנייה
- מצבם הקשה של ניצולי השואה, שהבריטים אסרו עליהם לעלות לארץ
- הנהגת היישוב סברה כי פעולה משותפת של כלל ארגוני המחתרת תהיה בעלת השפעה חזקה יותר על הבריטים ועל דעת הקהל העולמית

פעולות תנועת המרי



- פריצה למחנה המעצר בעתלית ושחרור כ-200 מעפילים
- **ליל הרכבות:** מבצע חבלה משולב בלמעלה מ-150 מקומות במסילות הברזל, פיצוץ שלוש סירות משמר בריטיות ותקיפת תחנת הרכבת בלוד.
- **ליל הגשרים:** פיצוץ 9 מתוך 11 הגשרים שחיברו בין ארץ ישראל לשכנותיה ושימשו את הבריטים.
- מבצעים אלה חיבלו וגרמו נזק תשתיתי ומוראלי לצבא הבריטי.

"השבת השחורה"

הבריטים הגיבו לפעולות תנועת המרי ביד קשה. בליל שבת, פשטו חיילים על משרדי המוסדות הלאומיים, על קיבוצים רבים, ועל המטה הסודי של תנועת המרי. הם החרימו מסמכים, תפסו נשק רב שהוסלק, ועצרו את מנהיגי היישוב היהודי בבתיהם.

חיילים
פושטים על
משרדי
המוסדות
הלאומיים
בירושלים



השבת השחורה בקיבוץ יגור



סליק הנשק
שנתפס בקיבוץ

למעלה: שריוניות מחוץ לקיבוץ
למטה: חדר הפוך מחיפושי הצבא

חיפושים אחר נשק

המאבק בבויסים

פיצוץ מלון המלך דוד



בתגובה לשבת השחורה, החליטה תנועת המרי העברי לפגוע **במרכז השלטון הבריטי** – אשר משרדיו שכנו באותה עת במלון המלך דוד. הפעולה הוטלה על ארגון האצ"ל.

לאחר שהוחדרו מטעני הנפץ והוצמדו ליסודות המבנה, נמסרה אזהרה לבריטים. מסיבה לא ברורה הם לא שעו לה, והמבנה לא פונה.

כ-100 איש - בריטים, ערבים ויהודים **נהרגו**, ועשרות נפצעו.

[illegible]

תנועת המרי פורקה,
לאחר שהאיחוד
החזיק כעשרה
חודשים.



התאחדות

העובדים

היהודים

בארץ ישראל

התאחדות

העובדים

היהודים

בארץ ישראל

התאחדות

העובדים

היהודים

בארץ ישראל

התאחדות

העובדים

היהודים

בארץ ישראל

התאחדות

העובדים

היהודים

בארץ ישראל

התאחדות

העובדים

היהודים

בארץ ישראל

התאחדות

העובדים

היהודים

בארץ ישראל

התאחדות

העובדים

היהודים

בארץ ישראל

התאחדות

העובדים

היהודים

בארץ ישראל

התאחדות

העובדים

היהודים

בארץ ישראל

התאחדות

העובדים

היהודים

בארץ ישראל

התאחדות

העובדים

היהודים

בארץ ישראל

תפיסת המאבק של המחתרות

דרך הפעולה של המחתרות היה שונה:
אנשי 'ההגנה' ניהלו **מאבק צמוד** – כלומר, הגיבו
בהתאם ובצמידות לגזירות הבריטים. המאבק
נוהל בתחומי העלייה וההתיישבות, וכתגובה
לצעדי בריטניה.

אנשי 'האצ"ל' ו'הלח"י' ניהלו **מאבק רצוף**, שלא
היה מוגבל לא בתחום הפעולה ולא בזמן. הם
ניהלו מלחמה עקבית שמטרתה סילוק הבריטים
מהארץ. לוחמיהם פוצצו מבנים בריטיים, פיגעו
במרכזים צבאיים והתנקשו בחייהם של חיילים.

איש השורה!

שוב גורשו בחוזק־יד
אחים־מעפילים מן המולדת.

המשעבד הבריטי אינו מפסיק אך
לדגוע את מלחמתו נגדנו.

והצעקנים שנשבעו, כי על העליה יגנו בכל
התנאים וכי על העליה יתנו את נפשם - ציוו
לערוך "אספת־מחאה", בדיוק כמו בגולה.

איש השורה!

עד מתי תרשה למנהיגך לבגוד
בכל האלות והשבועות שנשבעת
בימים עברו?

עד מתי תחריש נוכח גרוש
מעפילים?

שים קץ לחרפה!
קומה, הלחם!

הארגון הצבאי הלאומי
בארץ־ישראל

ניסן תשי"ז
עריכת הדפוס

זהו המאזן!

מה השיגו הפורשים?

פוצצו רכבת חיילים ואזרחים; הרגו
ופצעו יהודים ברחוב אלנבי בתל־אביב;
רצחו ילד בן 5.

המשיכו בשוד וסחיטה מיהודים;
הרגו ופצעו חיילים בשרונה; הרגו קצין
משטרה אנגלי; המיטו חרפה על העיר
העברית בחטיפת אורח ממלזי.

מה מכינים לנו הפורשים?

מערבולת דמים;
הגברת האנרכיה בארץ;
מסירת נשק בידי האויב;
משטר צבאי.

נאמני הישוב

מה השיג הישוב בשבועות האחרונים?

לזבאו ארצה אניות המעפילים;
שבתי לווזנסקי, "מודת", תיאודור
הרצל, "שאר ישוב".

לזקמו נקודות התישבות חדשות;
בגליל העליון (מעין ברוך) ובשרון
(יקום ובוני ציון).

התחילו בהנחת צנור מים לשממות הנגב.

מה מכין הישוב המאורגן?

גשר לאניות גאולה;
נקודות ישוב חדשות;
עמידה על עתיד מפעלנו
בחזית האומות המאוחדות.



תרגול

1. **הסבר** את הרקע ליצירת תנועת המרי העברי, וציין שתי פעולות שלה.
הצג את האירועים שהובילו לפירוקה לאחר עשרה חודשים. כלול בתשובתך שני אירועים.
2. **הצג** שלושה קשיים שחוו המעפילים בנסיונם לפרוץ את שערי הכניסה לארץ.
הסבר את תרומתו של מפעל ההעפלה לקום המדינה.

מסירת המנדט לאו"ם

כ"ט בנובמבר

הלחצים על בריטניה, מצד הערבים, מצד היישוב
היהודי ומצד מדינות העולם, עשו את שלהם.

בפברואר 1947 החליטה בריטניה לצאת מהבוץ
הארצישראלי, ולהחזיר את המנדט על ארץ ישראל
לאו"ם (ארגון האומות המאוחדות), כדי שהוא יקבל את
ההחלטה על הריבונות בארץ.

וועדת אונסקו"פ



עדותו של חיים וויצמן בפני חברי הוועדה

האו"ם הקים וועדה מיוחדת ועצמאית – אונסקו"פ (הוועדה המיוחדת של האו"ם לענייני ארץ ישראל).

הערבים לא הסכימו לשתף פעולה עם הוועדה. זו סיירה בארץ, במחנות העקורים באירופה, שמעה בעיקר את עמדות היישוב היהודי ובסופו של דבר הגישה את מסקנותיה.

מסקנות וועדת אונסקו"פ

הוועדה הציעה תוכנית חלוקה חדשה.

- סיום המנדט הבריטי על ארץ ישראל

- הקמת שתי מדינות:

מדינה יהודית ברוב שטחי הארץ (62%)

ומדינה ערבית בשאר השטח (38%)

- ירושלים בשליטה בין-לאומית

היישוב היהודי אימץ את מסקנות
הוועדה, ואילו הערבים זעמו עליהן.

גבולות תוכנית החלוקה של ועדת אונסקו"פ, מאי 1947



כ"ט בנובמבר

יום ההצבעה על תוכנית החלוקה

ב29 לנובמבר 1947, הצביע האו"ם על תוכנית החלוקה.

ההחלטה חייבה רוב של שני שלישים, שהושג בזכות מאמצי התנועה הציונית וההתגייסות הן של ארצות הברית והן של ברית המועצות לטובת קבלת ההחלטה.

שתי המדינות קיוו שמדינה יהודית תיתן להן דריסת רגל במזרח התיכון, ולכן הורו לתומכיהן להצביע בעד.

[illegible]

בארץ התאסף
היישוב
היהודי במתח
רב סביב
מקלטי הרדיו
ששירו את
ההצבעה

התגובות להחלטה

בהחלטת החלוקה היה גם צד כואב: ירושלים ושטחים נוספים לא נכללו בשטח המדינה היהודית. עם זאת, רוב היישוב היהודי קיבל אותה בהתרגשות. הערבים, לעומת זאת, החלו למחרת בפרעות כנגד היהודים, והחלה מלחמת העצמאות.

היה מי שלא רקד.
"באותו ערב רקדו
ההמונים ברחובות.
אני לא יכולתי
לרקוד, ידעתי שאנו
ניצבים בפני
מלחמה ושנאבד
בה את מיטב
בחורינו" (בן גוריון)



**חגיגות
בתל אביב**
עם סיום ההצבעה
וקבלת ההחלטה,
יצאו יהודים בכל
הארץ לחגיגות
ספונטניות וריקודים



שירה ~ שידורי בכורה ~ שידורי בכורה

תרגול

1. **השווה** בין תוכנית החלוקה של וועדת אונסקו"פ לבין הצעת החלוקה של וועדת פיל.

2. **הצג** מה היתה תגובת הישוב היהודי בארץ להחלטה על תוכנית החלוקה, ומה היתה תגובה הישוב הערבי.